

Capitala României beneficiază în prezent de cea mai bogată și mai variată istoriografie locală din țară și-și găsește locul în operele fundamentale ale științei istorice naționale. Reședință a Țării Românești timp de patru secole, capitală a statului modern România și a patriei reîntregită în 1918, principal centru al marilor evenimente contemporane, orașul de pe Dâmbovița a cunoscut o continuă dezvoltare în toate domeniile, inclusiv în cel al studierii evoluției societății umane. Savanți precum Nicolae Iorga, C. C. Giurescu, Dan Berindei, erudiți și colective de cercetători au elaborat monografii de referință, studii, au dat tiparului culegeri de izvoare scrise, lucrări de valoare a descoperirilor arheologice făcute cu predilecție pe malurile cursurilor de apă ce scaldă teritoriul metropolei românești. Arheologia a adus, prin efortul câtorva generații de cercetători, cele mai bogate și mai concludente mărturii directe privind diversitatea creației materiale a ființei umane și în centrul Câmpiei Române, a coborât începuturile istoriei Bucureștilor până în paleolitic.¹ Culturi necunoscute din neolitic² și epoca metalelor³, vetre de așezări autohtone aparținând mileniului I, sate, așezăminte de cult, cetăți și case, cimitire cu zeci și sute de înhumați fiecare, instalații tehnice diverse și un patrimoniu alcătuit din obiecte de tot felul se constituie într-o incalculabilă zestre a cărei valoare depășește cu mult limitele administrative ale Municipiului București.

În spatele acestei avuții comune, niciodată amenințată de devalorizare precum atâtea alte categorii de bunuri, se află un mănunchi de cca. 35 de arheologi truditori pe șantierele Capitalei pe parcursul a unui veac și jumătate. Au fost specialiști care și-au dedicat întreaga lor carieră, în cea mai mare parte, actului arheologic bucureștean, alții care l-au cercetat vremelnice sau accidental. Unii au lucrat de sine stătători, alții în colective ; arheologi, istorici medievaliști, numismați sau pur și simplu slujbași ai municipalității. Dintre studenții practicanți pe Șantierul arheologic București, câțiva au devenit apreciați cercetători în domeniu, unii completând rândurile rărite prin inexorabila vrere a legilor naturii, alții trecând în diverse colective. Arheologia bucureșteană a primit - dar a și dat - cercetători

¹ Vasile Boroncău, **CAB**, III, 1981, p. 7-12.

² Eugen Comșa, **CAB**, III, p. 19-29.

³ Mioara Turcu, **Dacia, NS**, XII, 1978, p. 155-171.

unor institute, instituții de învățământ superior, muzee din Capitală și din țară.

Analizată în ansamblu, munca arheologică pentru București a parcurs câteva mari etape indisolubil legate de procesul arheologic general românesc. Începuturile ei trimit către inițiatorii științei arheologice din România, în frunte cu Alex. Odobescu, Grigore Tocilescu, dar și la împătimiți colecționari bucureșteni din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Totul a pornit cu descoperiri întâmplătoare și cu presupuneri privind unele locuri păstrătoare de vestigii, de genul celei exprimată de Alex. Odobescu la Ateneul Român în ziua de 17 decembrie 1872, privind movila Gorgani, pe care teoreticianul arheolog o considera un gorgan antic⁴. La acea dată voga căutătorilor de comori mai stârnea interesul opiniei publice. În coloanele ziarului „Muzeul Național” este înseriat un reportaj privind semnalarea în Dealul Spirii, în grădina d-nei X, a unui cuptor vechi, cu mult pământ înroșit în jurul lui. Este, după cunoștințele noastre, cea dintâi consemnare a descoperirii unei instalații arheologice la București și ea se plasează puțin mai târziu de anul ce indică mijlocul secolului al XIX-lea. Până la conferința lui Alex. Odobescu, apăruse broșura col. Dimitrie Papazoglu⁵ dedicată începuturilor orașului și Inventarul colecției sale, în care - printre „suvenirurile antice” pe care le posedă - era consemnat și un „tun de fer mare, plesnit pe jumătate care s-au găsit dimpreună cu o ghiulea pe calibru său, săpând la o pivniță unde era Curtea domnească cea veche în București ...”⁶, un inel cu safir, un iatagan „găsit de răposatul meu părinte într-o pivniță veche de ale fostului palat domnesc”⁷. El făcea legătura între practica scormonitorilor de comori și metodică primară a actului arheologic, fiind mai aproape de antecesorii decât de cercetarea modernă. Un impuls mult mai puternic interesului pentru arheologie l-au dat descoperirile din Dealul Spirii și Arcuda, făcute întâmplător.

În zona fostei Curți Arse de la Izvor, pe terasa înaltă a Dâmboviței, au fost recuperate două ciocane de piatră, o gresie, două greutăți de lut pentru războiul vertical de țesut, chirpici, ceramică⁸. Pe

⁴ Al. Odobescu, *Artele din România în perioada preistorică*, Opere, II, ed. Tudor Vianu, București, 1955, p. 96-97.

⁵ Dimitrie Papazoglu, *Istoria începutului orașului București*, București, 1870.

⁶ *Muzeul Pappasoglu*, București, 1864, p. 44.

⁷ Ioan Strunjan, Constantin Căzănișteanu, *Locotenent-colonel Dimitrie Papazoglu*, București, 1972, p. 76.

⁸ Din însemnările lui Dinu V. Rosetti reiese că piesele respective au ajuns în posesia marelui om politic I. I. Brătianu, depunându-le la Muzeul Municipiului București : Dinu V. Rosetti, **București MIM**, IX, 1972, p. 51.

malul Dâmboviței, în amonte de București, la Arcuda, au fost raportate câteva unelte din silex. Cel care le-a valorificat mai întâi a fost arheologul Grigore Tocilescu, director al Muzeului Național de Antichități. În urma expertizei întreprinse cu temeinicia ce l-a caracterizat, atât ca medievist cât și ca epigrafist și arheolog, Grigore Tocilescu a dovedit că teritoriul Bucureștilor a fost, în mod cert, locuit încă din neolitic. Marele om de știință concluziona că „pentru a ști rostul Bucureștilor de mâine trebuie să găsim legătura logică și necesară a Bucureștilor de azi, cu cel de ieri, altfel vom clădi nisip după ce vom fi judecat în aer”⁹. Studiul său, intitulat „Cetatea București sau cetatea Dâmboviței”, depășea cu mult tot ce se scrisese până atunci, anunțând un noian de probleme pe care istoriografia bucureșteană le-a dezbătut timp de un veac, fără să le dea tuturor răspunsuri convingătoare. Prins în epuizanta sa misiune din Dobrogea sau Oltenia¹⁰, antrenat într-un vast evantai de activități internaționale, în elaborarea de studii apreciate de arheologii europeni, Grigore Tocilescu nu s-a mai putut apleca asupra patrimoniului îngropat al Bucureștilor. Parcurgând, în bună parte, bogata sa arhivă aflată în manuscris în fonduri arhivistice de stat, nu am putut găsi nici o referință la vreo săpătură arheologică bucureșteană de specialistul care dezvelea vestigiile de la „Tropaeum Traiani” într-o manieră ce i-a atras, ca elogiul, calitatea de membru al Academiei Române. Totuși, Gr. Tocilescu rămâne cel dintâi arheolog modern în al cărui câmp de studiu s-a înscris și istoria Bucureștilor privită atât prin gândirea medievistului, cât și prin interpretarea unor izvoare arheologice străvechi. Acest „pionnier des sciences archéologiques en Roumanie”, cum l-a numit savantul Radu Vulpe¹¹, este în același timp și începător al gândirii arheologice bucureștene. Concluziile sale vor fi preluate de istoricii Capitalei, începând cu G. I. Ionescu-Gion, în voluminoasa monografie apărută în 1899 și – îndeosebi - de N. Iorga ș.a.

Cu Grigore Tocilescu începe etapa de maturizare a arheologiei bucureștene. Stingerea prematură a savantului, petrecută în Capitală la 18 septembrie 1909, a atras o scurtă conducere a Muzeului Național de Antichități din partea universitarului aromân George Murnu, succedat în 1910 de Vasile Pârvan. Devenit „părintele școlii de arheologie românești” eruditul și neîntrecutul organizator, personalitate apreciată pe plan mondial, Vasile Pârvan, a

⁹ Grigore Tocilescu, *București sau Cetatea Dâmboviței*, „Tinerimea Română”, SN, I, 1898, p. 3.

¹⁰ Ioana Cristache, Panait I. Panait, *SAI*, XXXIX-XL, p. 184-189.

¹¹ Radu Vulpe, *Dacia*, NS, I, 1959, p. 607-612.

pus în practică o eficace metodologie de abordare a cercetării arheologice. Înconjurat de un grup de tineri absolvenți ai învățământului superior românesc, toți deveniți apoi cadre universitare sau cercetători de frunte, mai marele arheolog al țării a inițiat ample cercetări perighetice, selectând situri care răspundeau unei tematici ce înscrisa monumentele Litoralului, cultura materială geto-dacă în evoluția ei, civilizația romană la Dunărea de Jos ș.a. Cum spațiul bucureștean nu răspundea, prin dovezi majore, acestor cerințe, deceniul al doilea al sec.XX rămâne în istoria arheologiei locale mai pauper.

În opera sa de bază, „Getica, o preistorie a Daciei”, V. Pârvan enumeră totuși stațiunea arheologică Cernica-Tânganu, cunoscută și de Cezar Bolliac, dava de la Popești-Argeș¹² și „Pieptenele de la București”, descoperit întâmplător în nisipul descărcat în fața Palatului Universității și încadrat de savant în „civilizația scitică” din secolul III î.e.n.¹³. Descriind această piesă, autorul afirmă că în jurul Capitalei se găsesc tumuli și așezări din neolitic, bronz, latène etc. Eficiența cercetărilor de suprafață practicate de colaboratorii lui Pârvan a stârnit interesul și unor tineri bucureșteni printre care s-a aflat și Constantin S. Nicolaescu-Plopșor. Ca student al Universității din București, viitorul fondator al școlii românești de studiere a paleoliticului, a întreprins cercetări de suprafață pe malurile Dâmboviței și Colentinei, cu predilecție în segmentul Ciurel-Băneasa-Herăstrău. Rezultatele aveau să fie comunicate sub titlul „Urme de mari așezări preistorice în preajma Bucureștilor”¹⁴, în care se menționează și primele unelte din silex cioplit, găsite în această zonă. Ele vor fi urmate, în curgerea timpului, de piesele paleolitice descoperite în nisipăriile amenajate pe Dâmbovița și Colentina sau pe șantiere de cercetări, toate confirmând prezența actului uman din paleoliticul inferior până în fazele de trecere la piatra șlefuită.

C. S. Nicolaescu-Plopșor nu a făcut parte din nici unul din colectivele care au întreprins săpături în capitală. Autoritatea sa științifică și atenția pe care o acordă fiecărei consultații solicitate de arheologii din țară, inclusiv din București, îi conferă calitatea de părtaș la descoperirile făcute pe zeci de șantiere. Stabilizat în București în anul 1952, oraș în care a trecut la cele veșnice în ziua de 30 mai 1968, arheologul paleolitician, venit de la Craiova, a supravegheat cu pasiune și respect pentru mai tinerii săi colegi, descoperirile privind

¹² Vasile Pârvan, *Getica. O preistorie a Daciei*, ed. Radu Florescu, București, 1982, p. 131.

¹³ *Ibidem*, p. 15-16.

¹⁴ C. S. Nicolaescu-Plopșor, *CNA*, an II, 1922, nr. 9-10, p. 51-55.

cele mai îndepărtate vestigii umane în acest centru al Câmpiei Române. Lui și unora dintre colaboratorii lui li se datorează tot ceea ce cunoaștem din paleoliticul bucureștean, prin obiectele descoperite la „Ziduri între Vii”, Mihai Vodă, Radu Vodă, Cernica, Chitila-Cărămidărie, Bragadiru, Bucureștii-Noi, Tânganu și multe altele.

Cel care va bate jalonul șantierului arheologic București va fi însă Dinu Rosetti, nepot al patriotului cărturar pașoptist C.A. Rosetti. El și-a început cariera în deceniul imediat următor făuririi statului deplin românesc.

Din relatările personale pe care le-am obținut în anii de colaborare, am aflat că în timpul războiului din 1916-1919, fiind la vârsta de încorporare, s-a prezentat la Comisariatul militar pentru a se oferi voluntar la școala de ofițeri. În 1919 avea să mășăluiască pe străzile Budapestei ca tânăr sublocotenent. Împlinea atunci 20 de ani, fiind absolvent al unui liceu bucureștean. Studii superioare n-a urmat, fiind sub acoperământul hainei militare. Tânăr frumos, cu bună stare materială și inteligență scilicet era primit în înalte cercuri bucureștene. O „bravură” tinerească efectuată în Obor, unde a intrat călare într-una din multele cărciumioare, și a comandat două halbe de bere pentru călăreț și patru ped, i-a grăbit încheierea misiunii ostășești.

Până la stabilirea profesiei s-a lipit grupului cercetătorilor arheologi din Capitală, fiind în grațiile lui Ioan Andrieșescu, cel care va prelua funcția de director al Muzeului Național de Antichități, la prematura dispariție a lui Vasile Pârvan. Toată viața sa D. V. Rosetti a fost un om plăcut, vioi, tot timpul pornit pe nevinovate șotii. I. Andrieșescu l-a acceptat chiar și la repetatele refugii ale echipei sale în Dobroteasa unde, într-o cameră rezervată la un birt, se continuau discuțiile științifice stimulate și de atmosfera locantei. Părerile arheologilor i-au sensibilizat fondul său bun și i-au stârnit dorința de a pătrunde necunoscutul, lucru de altfel explicabil la un Rosetti. Terenul său de mișcare va fi, începând din vara anului 1924¹⁵, pământul Bucureștilor. Rămâne un aspect mai puțin explicabil în legătură cu atitudinea arheologilor Capitalei, atrași până atunci mai mult de monumente și vestigii îndepărtate, decât de vatra bucureșteană. D. V. Rosetti avea să dovedească faptul că și spațiul acesta teaurizează mărturii de mare interes, unele încă necunoscute de specialiști. Una dintre aceste situații se leagă de descoperirea Culturii Tei, care se datorează lui D. V. Rosetti și lui Ion Nestor. În fața unui țoi cu licoare alb-gălbuie, în pauza lucrărilor șantierului Sf.

¹⁵ Dinu V. Rosetti, CNA, nr. 89-94, 1929, p. 4.

Gheorghe Nou, de-acum vârstnicul D. V. Rosetti își amintea fapte din acel deceniu 3.

Revenise acasă către zori și, obosit fiind, s-a cufundat în fotoliu și a adormit. Ziua l-a găsit în costumație de stradă. A fost trezit de un murmur de voci, cântări religioase care veneau de dincolo de fereastră. S-a sculat și a privit Bulevardul, găsindu-l plin de o mulțime deasupra căreia se înălțau proape bisericești, cruci. Către sfârșitul alaiului i-a fost dat să zărească chipurile angelice ale domnișoarelor Petala, pe care le cunoștea și era în admirația lor. A coborât imediat în stradă și a grăbit pașii să ajungă alaiul. Coloana a trecut de Calea Moșilor, a intrat în Piața Pape Protopopescu și, prin Bd. Ferdinand, s-a îndreptat spre Gara Obor. Au trecut linia ferată și au intrat în Câmpul Moși, de unde gospodinele mahalalei procurau lutul de muruială a cocioabelor lor. Deoarece toată mulțimea, în frunte cu preoții în odăjdii, se pregătea să înalțe o rugă de sfeștanie în acea vară secetoasă, tânărul Rosetti și-a abandonat divele și a coborât într-una din acele gropi de lut.

Redau câteva spuse : „Uitându-mă pe peretele de deasupra capului meu am avut cel mai mare tablou arheologic pe care mi-l puteam închipui. Din lutul galben al gropii țâșneau ceșcuțe negre cu decor alb, unele abia prinse, altele pe jumătate sau anunțându-se doar prin toartă sau fund. Alte vase mici, de câțiva centimetri, ajunseseră jos, prinse în pământul căzut”. Și-a umplut buzunarele cu cât mai multe cești și s-a prezentat la Ioan Andrieșescu. Acesta le-a privit, le-a studiat și a ajuns la concluzia că îi erau necunoscute. Pentru consultație și-a chemat asistentul, Ion Nestor, dar nici viitorul mare savant nu s-a putut pronunța. Gazdele au solicitat totuși precizări privind locul descoperirii, condițiile în care se găsesc obiectele, fapt ce l-a făcut pe D. V. Rosetti să înțeleagă că este un lucru serios. A doua zi dis de dimineață, dotat cu o sacoșă, a revenit la groapa miraculoasă, dar mare i-a fost surpriza când a văzut jos o pălărie mare de pai și un tânăr culegând cioburi. Au urmat mici altercații verbale și, fiindcă fiecare a avut de unde să-și facă plinul, au plecat împreună să se dezinfeceteze într-o crâșmă din Obor. Cu acest act s-a cimentat una dintre cele mai trainice prietenii dintre două mari personalități ale arheologiei românești. Descoperirea lor, valorificată în anii 1927-1930, s-a numit „Cultura Tei”¹⁶, după numele lacului din apropiere, sau „Cultura București-Tei” cum a numit-o o vreme arheologul bucureștean.

¹⁶ Radu Florescu, Hadrian Daicoviciu, Lucian Roșu, *Dicționar enciclopedic de artă veche a României*, București, 1980, p. 74.

D. V. Rosetti poate fi considerat începătorul arheologiei bucureștene de teren și valorificare ; cercetările lui au cuprins toate marile depozite de vestigii, începând din neolitic și până în feudalismul târziu în vatra Capitalei, în zonele periferice și limitrofe. Din 1929, când se întocmise deja "Harta stațiunilor preistorice din jurul Bucureștilor", pe care erau cartate 20 de situri¹⁷, s-au succedat lucrări de mare rezonanță nu numai în mediul arheologic ci și în diverse straturi sociale urcând până la regele Carol II, care a ținut să viziteze unul din șantierele Capitalei.

Unele șantiere au avut caracter de salvare, desfășurându-se în gropi de cărămidărie și cariere de nisip. În perioada interbelică construcțiile au cunoscut la București un puternic avânt. Pe malurile Dâmboviței și Colentinei au fost amenajate cuptoare de cărămidă de mare capacitate care foloseau cantități enorme de lut. Unul din meritele majore ale lui D. V. Rosetti constă în urmărirea acestor excavații și chiar oprirea unora dintre ele. Șantierele propriu-zise deschise între 1926-1927 la Glina Bobești, Bălăceanca sub conducerea tânărului arheolog Ion Nestor, reluate în răstimpul 1943-1948 și 1970-1971 de Dr. Mircea Petrescu Dâmbovița, aduceau dovezi de excepțională însemnătate privind epoca bronzului. A fost definită Cultura Glina III¹⁸, astăzi identificată în toată Câmpia Română¹⁹. Se depășea faza simplei culegeri de vestigii și de consemnare a realităților arheologice. Se înfăptuia, la sfârșitul deceniului trei al secolului al XX-lea, trecerea la săpătura propriu-zisă, executată conform unor norme specifice. Încurajat de Muzeul Național de Antichități, D. V. Rosetti deschide lucrările de la Măgura Jilavei în 1928, sit neolitic amenințat cu distrugerea, urmate de spectaculoasele descoperiri de la Vidra (1934), din insula Mânăstirii Snagov (1935), Popești Novaci, Herăstrău, Ciurel ș.a. Într-o emoționantă intervenție, făcută cu prilejul Sărbătorii Semicentenarului Muzeului București, în zilele de 2-4 decembrie 1971, D. V. Rosetti afirma că 36 de așezări bucureștene și din împrejurimile Capitalei au beneficiat de cercetările sale arheologice, asigurate financiar de Muzeul Național, Primăria Bucureștilor și, după 1931, de Muzeul Municipiului București. Avea să fie printre ultimele sale comunicări susținute în Capitală. A fost primul și cel mai temeinic cunoscător al potențialului arheologic bucureștean. Avea o capacitate unică în citirea terenului, a orientării secțiunilor, în

¹⁷ Dinu V. Rosetti, *op.cit.*, Harta.

¹⁸ Ion Nestor, **Dacia**, III-IV, 1927-1932.

¹⁹ *Istoria Românilor*, I, București, 2001, p. 226.

datări și în explicarea obiectelor descoperite. Din nefericire nu ne-a rămas de la el, la plecarea în Germania, nici un carnet de șantier, ci numai planul general al săpăturilor de la mănăstirea Snagov²⁰ și ilustrația care însoțește rapoartele, studiile și broșurile tipărite²¹. S-a stins din viață pe șantierul arheologic pe care îl conducea în insula Palma de Majorca, în urma atacului suferit din partea unui roi de albine. Din restrânsa corespondență pe care am primit-o reieșea dorința sa de a reveni la București pentru a înghenunchia la mormântul soției și al iluștrilor săi înaintași. D. V. Rosetti a fost un veritabil întâimergător pentru tot ce este arheologia bucureșteană pe parcursul unei jumătăți de veac. Ca arheolog medievist a început cercetarea Curții Vechi, a complexului monumentelor de la Sf. Gheorghe Nou, Sf. Gheorghe Vechi, Colțea, a vestigiilor de la Cetățeni-Dâmbovița, cuhnia de la Golești, siturile de la Retevoiești, Suslănești ș.a. În 1948, însoțindu-l pe Profesorul univ. Dr. Ion Nestor la Zimnicea, au fost arestați de Securitate, Dinu V. Rosetti fiind condamnat, închis, destituit din funcția de director al Muzeului Municipiului București. Cu acest prilej i-a fost confiscată biblioteca personală, aflată în apartamentul din Calea Victoriei 151, unde era sediul instituției pe care o înființase în 1931 și pe care o condusesse cu strălucire din anii 1938. Eliberat din detenție, și-a continuat activitatea arheologică sub auspiciile Institutului de Arheologie, fiind cooptat în nou alcătuitul Șantier arheologic București.

După reorganizarea petrecută în 1948, Academiei R.P.R. i-a revenit și îndatorirea accelerării cercetărilor arheologice, fapt pentru care s-a trecut la formarea unor largi colective de lucru alcătuite din arheologi, arhitecți, istorici ș. a.

Sarcina principală care revenea oamenilor de știință era identificarea influenței civilizației slave în mediul dac-roman, aplicarea metodelor și gândirii arheologice sovietice, confirmarea învățăturilor tov. Stalin și alte asemenea aberații.

Cum autoritatea politică nu avea încredere în oamenii de știință de seamă, cei mai mulți formați în universități occidentale, colectivele respective erau împănate cu unele persoane fidele, dar care nu aveau nimic a face cu arheologia. În 1953 a fost constituit, cu

²⁰ Păstrat la Muzeul Municipiului București.

²¹ Prof. Dr. Florian Georgescu mi-a relatat că Dinu V. Rosetti, în timpul pregătirii plecării sale în Germania, a făcut o vizită la Muzeul Național de Istorie și a cerut să vină cineva dintre cercetători la domiciliul său din str. Berthelot nr. 5, pentru a ridica documente de șantier, probabil de pe șantierul Cetățeni, unde arheologul colaborase cu specialiștii respectivei instituții. Când s-au prezentat invitații n-au mai găsit pe nimeni și nici un material nu au mai putut obține.

patru ani mai târziu decât în alte părți, Șantierul arheologic București. Colectivul de cercetare era alcătuit din 13 membri, dintre care 7 erau arheologi, 4 istorici sau considerați istorici, 1 numismat, 1 arhitect (Horia Teodoru, apreciat pentru restaurarea bisericii Curtea Veche). Acestora li s-au adăugat 13 studenți ai Facultății de Istorie, practicanți, dintre care numai unul a urmat cariera arheologică (de altfel cu temeinice contribuții, și anume Mihai Sâmpetru, decedat în plină putere de muncă). Cu excepția Dr. Eugen Comșa, unul dintre cei mai activi și mai prolifici arheologi români, toți ceilalți sunt trecuți astăzi în lumea aducerilor aminte.

Conform planului de investigație, Șantierul arheologic București și-a stabilit, pentru campania 1953, patru sectoare de lucru:

- Sectorul Giulești, cu siturile : Giulești (atribuit lui E. Comșa) și Crângași (unde avea să cerceteze Vlad Zirra și Margareta Tudor) ;

- Sectorul Mihai Vodă (Arhivele Statului) încredințat lui Sebastian Morintz și lui Gheorghe Cantacuzino, epigrafist de prestigiu european pentru antichități mediteraneene ;

- Sectorul Radu Vodă, pus sub responsabilitatea Prof. univ. Dr. Ion Ionașcu, mai vechi cercetător al evului mediu bucureștean, care urma să fie ajutat de Vlad Zirra, Dumitru Berciu (ca neolitician) și Margareta Tudor ;

- Sectorul Curtea Veche, cu L. Lăzărescu-Ionescu responsabil, dar care nu mai călcase până atunci pe o buză de șanț arheologic, D. V. Rosetti, Gh. Ionescu, Gh. Astancăi, blajinul director al Muzeului Municipiului București, complet rupt de investigația arheologică, dar beneficiar al unei diplome de doctorat acordată de Universitatea din Paris. Era un colectiv cârpit cu erudite personalități, dar și cu „umplutură” sau cu specialiști care urmau să se adapteze condițiilor bucureștene. Dintre toți, pe tărâm arheologic, era îndreptățit D. V. Rosetti pentru tot ceea ce făcuse atunci. Din capul locului, cel care avea să devină șeful Șantierului, Ion Ionașcu, venea cu zestrea vastelor cunoștințe obținute prin parcurgerea izvoarelor scrise, documente, hărți, însemnări ale călătorilor străini ș. a. Arheologi consacrați pentru situația Bucureștilor erau D. V. Rosetti, V. Zirra, E. Comșa, S. Morintz, D. Berciu (care a avut neșansa să primească ca sector de investigare biserica Bucur, ce s-a dovedit a fi din secolul al XVIII-lea, domnia sa fiind un apreciat neolitician). O rapidă adaptare a făcut Gh. Cantacuzino, care, inclus în colectivul Mihai Vodă, a deprins nu numai tehnica de lucru în arheologia medievală, ci și izvoarele scrise și epigrafice și chiar simțul justițiar adresat forurilor academice și de partid.

Peste câțiva ani Gh. Cantacuzino și S. Morintz vor descoperi marea necropolă neolitică de la Cernica - Căldăraru și vestigiile mănăstirii lezeru, durată de Chiajna jupâneasa lui Cernica vornicul. Situl respectiv a fost înfățișat la prestigioase congrese mondiale și europene, Dr. Gh. Cantacuzino fiind apreciat ca un erudit cercetător. Săpăturile s-au efectuat în perioada 1960-1971 sub egida Institutului de Arheologie al Academiei Române. Colaboratorul său își va lega numele de descoperirile făcute la Ciurel.

Prima campanie, derulată în 1953, a fost considerată ca fiind mai mult decât de bun augur. Constatările au fost comunicate și tipărite sub titlul *București. Rezultatele săpăturilor arheologice și ale cercetărilor istorice din anul 1953. I.*, București, 1954.

În afara unor informații și concluzii meritorii, volumul respectiv ilustrează stângăciile arheologilor și inadvertențele lor în datarea unor categorii de obiecte. Un salt evident se vedește în luxosul volum *Bucureștii de odinioară*, tipărit în 1959 sub îngrijirea Prof. univ. Dr. Ion Ionașcu. De data aceasta textul, redactat de un colectiv mult restrâns, este însoțit de ilustrații, planșe topografice, bibliografie, indice, rezumate în mai multe limbi străine. Este unul dintre cele mai prețioase volume tipărite de Muzeul de Istorie a orașului București, instituție care își propunea și scoaterea unei ample istorii a Capitalei în vederea sărbătoririi a 500 de ani de la prima atestare.

Singurul volum al acestei opere colective, în care se valorifică decent rezultatele cercetărilor arheologice la zi a apărut în 1965²².

Șantierul arheologic București a funcționat sub egida Academiei R.P.R. sub supravegherea organelor municipale de partid. Prin 1959 era tot mai agravant climatul de colaborare între specialiști. Unii s-au retras după primele campanii, responsabilul nu mai era consultat, șantierele începute s-au epuizat și altele le-au luat locul. S-au remarcat lucrările de pe Dealul Ciurel, conduse de Sebastian Morintz, cele de la Fundenii Doamnei, Militari-Câmpul Boja, Ciurel ș. a. Transferarea Șantierului la Muzeul de istorie a orașului București, sub directa coordonare a arheologului Vlad Zirra, a adus o nouă orientare a cercetării arheologice din Capitală. Vlad Zirra era format în școala Prof. univ. Dr. Ion Nestor. Lucrase la Institutul de arheologie și în 1956 s-a transferat ca șef de secție la Muzeul Bucureștilor. Era perioada în care noul director al instituției, Ion Ionașcu, primise împuternicirea să angajeze pe toți cei care erau socotiți utili pentru organizarea expoziției de bază. Din vechiul

²² *Istoria orașului București*, vol. I, ed. Florian Georgescu, București, 1965.

colectiv se remarcă, prin seriozitatea și priceperea profesională, Margareta Tudor Constantiniu, numismatul controversat Iulia Constantinescu și Gh. Astancăi, devenit responsabil al Colecției „Dr. G. Severeanu” ; restul erau salariați conștiincioși, docili, dar atât. Directorul Ion Ionașcu avea nevoie de specialiști, fapt pentru care l-a adus pe colaboratorul său de la Radu Vodă, Vlad Zirra, la secția de istorie veche, pe Petre Dache la contemporană. Lui Vlad Zirra îi revenea, ca sarcină majoră, cercetarea arheologică în derularea căreia era secondat de Margareta Constantiniu. Secțiile au fost completate cu tineri absolvenți ai Facultății de Istorie, unii dintre ei pregătiți pe alte șantiere. Dr. V. Zirra, decedat și el cu puțin timp în urma așternerii acestor rânduri, a impus o nouă fază a investigației arheologice. Mai întâi, și-a propus cunoașterea potențialului arheologic, fapt pentru care a repartizat tinerilor angajați segmente de pe cursurile apelor majore ce străbat Capitala. În fiecare zi primea rezultatul periegezelor și informații asupra terenului. Unde considera că se anunță situri interesante, se deplasa imediat cu motocicleta sa. Așa a fost depistată, de către semnatarul acestor rânduri, stațiunea Câmpul Boja din cartierul Militari ș. a. În excavația unei nisipării, în vara anului 1958, am cules fragmente ceramice din pastă cenușie cu motive decorative mai puțin cunoscute. La vederea lor, Vlad Zirra a hotărât pe loc cercetarea sitului respectiv, care urma să completeze exponatele ce ilustrau continuitatea de locuire daco-romană în centrul Câmpiei Române în sec. III-IV.

Cum săpăturile de la Crângași, deja încheiate, aduseseră date interesante, se prefigura o populare certă în secolele III-IV, așa cum arătau și descoperirile de la Fundenii Doamnei, Șindrilița, Măgurele ș. a. Practic, Vlad Zirra a fost inițiatorul cercetării așezărilor autohtone ce aparțin culturii Militari-Chilia la București. Se lucra concomitent pe mai multe șantiere, săpăturile de la Câmpul Boja se derulau în același timp cu cele de la Pantelimon, Fundenii Doamnei, Cățelu Nou sau Roșu. Șeful șantierului făcea descinderi pe fiecare șantier, verifica modul de întocmire a carnetului de șantier, desenele, planul general ș. a. Tot el primea și finisa rapoartele de campanie, pornind de la textele scrise de V. Leahu, Suzana Dolinescu, P. I. Panait, M. Sâmpetru și chiar Margareta Constantiniu.

Era șeful ascultat de micul grup de arheologi, de data aceasta angajați ai Muzeului de Istorie a orașului București. Neostoita lui căutare, uneori mai temperată de Doamna Margareta, siguranța conceperii planului de săpătură, de regulă ordonat geometric, plasarea în timp a unor categorii de obiecte se transmiteau tinerilor

colaboratori. La Câmpul Boja avea să colaboreze cu Panait I. Panait, apoi M. Constantiniu, Suzana Dolinescu, Mioara Zgâbea-Turcu, Gh. Cazimir, acesta fiind unul dintre șantierul preferate de arheologul Zirra. Fiecare campanie completa însă portofoliul de date cu mărturii din secolele VI-VII, IX-X, XIV-XV și chiar secolul al XVIII-lea, fapt ce a îngreunat elaborarea unei monografii. Dr. Vlad Zirra era foarte scrupulos în privința scrisului. De aceea de la el au rămas relativ puține studii, dar cele pe care și-a pus iscălitura sunt demne de luat în seamă. Când nu era mulțumit de un text, nu-l preda tiparului. De exemplu, în 1961, el așternuse studiul „Contribuții la problema permanenței și continuității populației autohtone pe teritoriul Bucureștiului în sec. III-VI”, pe care îl citează, în urma consultării, Bucur Mitrea și Ctin. Preda²³, dar care nu a fost dat tiparului. În arhiva Muzeului Municipiului București se găsește un amplu raport asupra săpăturilor de la Radu Vodă, redactat împreună cu Margareta Constantiniu, dar netipărit. Sunt, de asemenea, rapoartele colaboratorilor săi, finisate de el și rămase în manuscris. Când, în 1959, a fost nevoit să se retragă din fruntea secției muzeale, misiunea coordonării acestui sector a revenit lui Gh. Cazimir, de la care au rămas constatările, fotografiile și obiectele găsite la Câmpul Boja și șantierul Soldat Ghivan Nicolae. În anii 1961-1962, Gh. Cazimir a făcut parte din colectivul de redactare a *Istoriei orașului București. I*, valorificându-și strădaniile. Un accident stupid l-a scos din deplinătatea puterilor intelectuale și misiunea de coordonare a revenit Margaretei Constantiniu, căreia îi spuneam cu respect Doamna. A lucrat pe soare și ploaie, din primăvară timpurie până toamna târziu, cu toți cei care am exercitat această profesie după anul 1956 până la pensionarea sa. În afară de Crângași, Radu Vodă, Margareta Constantiniu s-a dedicat săpăturilor din partea de N a Capitalei, plasate între Podul Străulești și Băneasa : Șantierul Băneasa „La Stejar” l-a efectuat în colaborare cu V. Leahu, Alba, Băneasa sat, Străulești-Măicănești, Străulești „La Nuci”, Străulești ILF, toate împreună cu Panait I. Panait. Cel mai de seamă a fost situl Străulești-Măicănești unde, pe parcursul a 20 de companii, s-au descoperit peste 150 de locuințe, numeroase gropi de provizii, două necropole medievale, obiecte din ceramică, metale, os din secolele III-IV, VI-VII, IX-XI, XIV-XVI.

Ample rapoarte și studii au tratat aceste descoperiri, fiind redactate individual sau în colaborare. Pensionarea sa prematură i-a

²³ Bucur Mitrea, Constantin Preda, *Necropole din secolul al IV-lea e.n. în Estul Munteniei*, București, 1966, p. 152, nota 225

rupt contactul cu materialul descoperit. Până în ultimele zile ale vieții a avut la vedere carnetele de șantier și planurile Străuleștilor, nutrind speranța raportului final. Făcând suma paginilor tipărite și ținând seama de exigența comunicării științifice, putem aprecia că, cel puțin Străulești-Măicănești a fost valorificat din plin. Desigur o privire de ansamblu și generală este de dorit, așa cum nutrea și Margareta Contantiniu. Toți cei care au slujit această misiune arheologică au fost conștienți de utilitatea documentului final, dar condiții, pe care unii tineri de azi nu le cunosc, s-au dovedit atunci de nesurmontat.

Cele patru volume de *Cercetări arheologice în București*, două caiete de *Izvoare arheologice bucureștene*, studiile înseriate în revista **București** și în volumele **Materiale și cercetări arheologice**, în **SCIV-SCIVA** și multe publicații din țară, pe care grabnicii autodeclarați savanți ar trebui mai întâi să le cunoască, dau dimensiunea adevăratelor eforturi și rezultate ale arheologiei bucureștene. Cum este și firesc, contribuțiile științifice nu sunt egale. Dar actul la care s-au încolonat cu toții este nobil și a fost slujit cu probitate morală, de la cel dintâi până la Dr. Mihail Sâmpetru, Cristian Țico, dispăruți prematur. Sfintele cruci puse la căpătâiul lor poartă numele a peste 30 de arheologi bucureșteni, spre către ne îndreptăm gândul și recunoștința. Aceleași sentimente pentru arhitecții H. Teodoru, C. Joja, N. Pruncu, Raul Negru, I. Martina, antropolog Ioana Popovici, desenatori, specialiști în domeniul recunoașterii plantelor ș. a. Numele și faptele lor rămân în istoria arheologiei bucureștene.